

Mihaela Hriban, *Elemente de lingvistică generală* – Note de curs, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2021, 116 p.

„Limba este întâiul mare poem al unui popor”, afirma L. Blaga. Mai mult decât atât, limba este dovada existenței unui popor, iar prin procesul comunicării, aceasta își susține existența. Premisa de la care pornim în acest demers critic este aceea că entitatea unui om stă în mare parte și în capacitatea sa de a comunica și de a se comunica. Însă, pentru ca această comunicare să se dovedească eficientă, este necesară o bună cunoaștere a limbii și a variațiilor sale, cu alte cuvinte, individul trebuie să stăpânească resursele lingvistice, chiar dacă acest aspect implică ieșirea dintr-o anumită „zonă de confort”.

O astfel de strategie ne este propusă în lucrarea *Elemente de lingvistică generală* – Note de curs, semnată de Mihaela Hriban, lucrare apărută la Editura „Casa Cărții de Știință” din Cluj-Napoca, în 2021. Acribia științifică și pasiunea pentru lingvistică sunt dovedite atât prin lucrarea menționată, cât și prin multe alte titluri semnate de autoare, în domeniul lexicologiei, al lexicografiei, al lingvisticii generale și al limbii române contemporane.

Lucrarea *Elemente de lingvistică generală* – Note de curs este structurată în opt capitole ce redau o perspectivă clară și riguroasă asupra domeniului vast al lingvisticii. Este deopotrivă o lucrare ce se adresează atât studenților, masteranzilor, cu alte cuvinte, publicului avizat, cât și celor pasionați de tainele limbii, de uzul lingvistic și de evoluția acestuia. Cu atât mai indispensabilă este sublinierea importanței cunoașterii, a însușirii și a stăpânirii terminologiei lingvistice. Pornind de la conceptul în sine, lucrarea autoarei abordează din dublă perspectivă, sincronică și diacronică, aparatul terminologic al unor concepte-cheie, precum: normă, sistem, limbă, context comunicativ, cod, funcțiile limbii, metoda comparativ-istorică etc. Nu mai puțin relevantă este valoarea lingvisticii ca „disciplină independentă”, autoarea lucrării evidențiind dimensiunea interdisciplinară a acesteia, având în vedere transferul de procedee între diferite domenii.

Capitolul „Lingvistica astăzi” menționează tocmai aceste valențe pe care le comportă această știință. Într-un mod sistematizat, sunt aduse în discuție perspectivele care au stat la baza diferitelor teorii privind fenomenele de limbă: perspectiva structuralistă, poststructuralistă, generativistă, pragmatică, psiholingvistică. Sunt prioritare mențiunile privind studiile de tipologie lingvistică, atât cele care au mers pe direcția istorismului (perspectiva sincronică), cât și cele care s-au axat pe descriptivism (perspectiva diacronică). Lucrarea subliniază ponderea covârșitoare pe care sintaxa, semantica și pragmatica o întrunesc într-o fază a maturității în secolul nostru. Lor li se alătură noi discipline: stilistica lingvistică, fonologia, gramatica generativă, sociolingvistica, psiholingvistica.

Din păcate, un nou pericol în abordarea lingvistică îl constituie privirea unilaterală a limbii, aspect semnalat în lucrare, din dorința autoarei de a trage un semnal de alarmă asupra faptului că limba rămâne un fenomen complex, ce nu trebuie asimilat științelor exacte, dar nici exagerat din anumite aspecte. Cu alte cuvinte, *est modus in rebus*.

Al doilea capitol este dedicat părintelui lingvisticii generale, Ferdinand de Saussure, cel care diferențiază între limbă și limbaj, teoretician al semnului lingvistic, privit ca asociere a unui semnificant și a unui semnificat, aceștia din urmă fiind

arbitrari unul față de celălalt. Evocarea personalității lingvistului culminează cu importanța acestuia în exprimarea necesității de a fi fondată o nouă disciplină care să se axeze pe importanța semnelor din existența umană, semiologia. Nu lipsesc, de asemenea, termenii lingvistici de clarificat: normă lingvistică, sistemul limbii, sincronie, diacronie, perspectivă statică (descriptivă), perspectivă dinamică (evolutivă).

Capitolul al treilea este consacrat școlilor europene de lingvistică, prin reprezentanții lor cei mai de seamă (A. Meillet, B. Croce, K. Vossler, L. Hjelmslev et alii), fiind sintetizată contribuția fiecăruia în parte, precum și perspectiva asupra evoluției limbii. Fie că amintește de perspectiva diacronică a lui A. Meillet, din prisma relației limbii cu istoria societății, dar și cu mediul, fie de B. Croce și apropierea lingvisticii de estetică până aproape de simbioză, fie de R. Jakobson și viziunea europeană structuralistă, lucrarea expune într-o viziune exhaustivă, riguros argumentată, viziunea propovăduitorilor metadisciplinii lingvisticii.

Adevărul absolut nu este o certitudine, de aceea o limbă nu poate fi redusă la un cod, după cum se poate deduce din textul lucrării, cu toate că Școala de la Copenhaga, prin reprezentantul ei de seamă, L. Hjelmslev, întemeietorul glosematicii, sugerează că nu există granițe între morfologie și sintaxă. *Sine ira et studio*, autoarea aduce în prim-plan importanța sesizării diferențelor dintre limbi și compartimentele acestora. Tabloul este completat de perspectivele școlii descriptive americane de lingvistică, surprinsă în al patrulea capitol, pornind de la școala structuralistă americană, prin E. Sapir, „filosof al limbajului”, Whorf și unicitatea limbii fiecărui popor, L. Bloomfield, cu îmbinarea laturii mecaniciste a descriptivismului american, cu psihologia behavioristă, Noam Chomsky și latura creativă a limbajului.

Al cincilea capitol poate fi văzut ca o pledoarie pentru contribuțiile valoroase ale lingvisticii autohtone, la cea europeană, dar și la cea universală, având în vedere cele trei școli: ieșeană, prin A. Philippide, bucureșteană, prin Ovid Densusianu, clujeană, prin Sextil Pușcariu. Lucrarea evidențiază viziunea neopragmatică a celor menționați, prin aceea că ei expun idei inovatoare în ceea ce privește motivele schimbărilor fonetice, relația limbă literară- dialecte, limbă-societate. Sunt luate ca repere, argumente, elementele de limbă, cultură materială și spirituală. Nu sunt uitați nici discipolii lor, precum: Iorgu Iordan, Gh. Ivănescu, cel care întemeiază o lingvistică antropologică, care surprinde complexitatea limbajului. Lucrările lingviștilor noștri rămân de referință în critica de specialitate. Contribuțiile lui Sextil Pușcariu sunt arhicunoscute de lexicografii români și europeni. A evoca personalitatea enciclopedică a acestor titani ai lingvisticii, iată marele merit al unei lucrări ce se dorește a fi un instrument de lucru util studenților, masteranzilor, dar și celor pasionați de domeniu, profesori și cercetători.

Ultimele trei capitole se axează pe domeniile lingvisticii: fonetica și fonologia, lexicografia, lexicologia, semantica, morfologia, sintaxa, stilistica, pragmatica și dialectologia. Acestea sunt clarificate din punctul de vedere al accepțiilor terminologice, într-un minidicționar extrem de util celor încă puțin familiarizați cu aparatul lingvistic de specialitate sau celor care doresc să-și elucideze anumite noțiuni. Abordarea noțiunii de câmp semantic este cu atât mai imperioasă, cu cât noile perspective didactice reflectate în profilul absolventului de gimnaziu, de liceu, de ce nu, de facultate, presupun, de asemenea, responsabilitatea de a forma atitudini corespunzătoare față de utilizarea limbii materne în mod corect, prin operații de comparare și de diferențiere, așa cum ne propune și autoarea, în determinarea

relațiilor de sens. O idee exponențială din multe altele rămâne cea de „artefacte” ale resurselor limbii, atunci când amintește de câmpurile semantice.

Lucrarea în discuție poate fi percepută și ca o strategie de reabilitare a importanței cunoașterii aspectelor normative ale limbii, a exprimării frumoase, știut fiind că oamenii din societatea contemporană au pierdut gustul vorbirii și al scrierii corecte. Doar prin cunoașterea limbii, aceștia pot identifica sensuri nebănuite ale cuvântului, pot descoperi răspunsuri la multiplele lor întrebări, pot deveni vorbitori autentici de limba română. Dacă există o paradigmă a existenței, atunci ea trebuie privită din toate unghiurile, inclusiv, din cel al devenirii intelectuale, al formării gustului pentru corectitudine, pentru ținută academică, pentru dezvoltarea potențialului de exprimare, acesta din urmă comportând infinite valențe, așa cum ne-a arătat în lucrarea dumneaei, autoarea.

Demersul autoarei, exhaustiv, riguros, amplu argumentat, dar în același timp obiectiv și redând chintesența lingvisticii, de la origini și până în prezent, invită la dezvoltarea potențialului fiecăruia dintre noi de a deveni spirite autodidacte, pentru că suportul de curs nu se adresează numai studenților, masteranzilor și profesorilor, ci și celor care doresc să dobândească acele achiziții din domeniul limbii, prin care să devină apti de o comunicare clară, corectă, adecvată contextului, astfel încât să-și facă comprehensibile intențiile comunicative, cu efecte asupra receptorului. Viziunea universalistă, în sensul de a cuprinde toate disciplinele lingvisticii, fără a lansa ideea tronării uneia sau alteia, probează o gândire critică nepărtinitoare, obiectivă, focalizată pe evidențierea fenomenului complex al acestei științe ce nu trebuie privită unilateral. Perspectiva de detaliu este completată de cea spre generalitate, cu posibilitatea de a extrage trăsăturile generale ale diferitelor perspective lingvistice, școli europene, americane și autohtone care au adus contribuții indubitabile științei lingvisticii.

Aspectul monografic și bibliografic ce ar putea fi ușor perceput în capitolul dedicat lingviștilor români este cu totul îndreptățit, întrucât activitatea laborioasă a acestor lingviști nu ar putea fi suficient valorificată decât prin punerea în valoare a lucrărilor de referință ale acestora, a unor momente cheie din demersurile lor intelectuale. Este cu atât mai necesar pentru un viitor absolvent de filologie să cunoască în detaliu aspectele subliniate, care vor îmbunătăți și vor îmbogăți activitatea didactică și științifică ulterioare. Autonomia lingvisticii rămâne deviza acestei lucrări ce își propune să încurajeze apropierea de studiul limbii pe toate nivelurile: fonetic, fonologic, morfologic, sintactic, semantic, stilistic, lexical, lexicografic, pragmatic, dialectologic.

Este evident că lingvistica teoretică rămâne un câmp de studiu vast, imposibil de epuizat, dar lucrarea de față, așa cum probează și titlul, este o introducere curajoasă în problematica acestei științe lingvistice. Rămân elocvente: prezentarea într-o manieră accesibilă a problemelor-cheie ale domeniului lingvisticii, caracterul eclectic și critic, prezentând în mod succint și esențializat principalele contribuții teoretice ale marilor teoreticieni ai disciplinei, cutezanța de a aborda din multiple perspective, doctrine, strategii, fenomene ale limbii. Autoarea dovedește prudență, în sensul de evitare a încărcării cu detalii obositoare, autoexigență, acribie filologică, dovedită și de lista bibliografică ce include lucrări de referință antrenante, motivante.

În concluzie, subliniez faptul că lucrarea invită cititorul la un dialog antrenant cu profesorul (mai ales, dacă are și calitatea de student, masterand), la diferite activități de diseminare în cadrul cercurilor lingvistice, dar nu, în ultimul rând, invită la cercetare, fiind un domeniu deschis inovației, completării aparatului terminologic,

accesibilizării, schimbărilor de perspectivă care se vor revela viitoarelor generații de lingviști.

Prin ponderea acordată lingviștilor români, am putea conchide faptul că un filolog „înarmat” cu lingvistica autohtonă va reuși să o înscrie în universalitate, prin abordarea interferențelor, dar și a elementelor de noutate, ceea ce reușește să realizeze autoarea, și anume: înscrierea lucrării în patrimoniul bibliografic al lingvisticii.

Petronela-Belatrix Ancuța